

Regionale Energiestrategie Limburg als uitwerking van Nationale Klimaatakkoord

Blijf doel voor ogen houden

Op 10 juli 2018 presenteerde oud-minister Ed Nijpels, voorzitter van het Klimaatberaad, samen met de vijf voorzitters van de klimaattafels de voorstellen voor hoofdlijnen van het nationale Klimaatakkoord. Tevens bood Nijpels de voorstellen aan minister Wiebes van Economische Zaken aan. Met de hoofdlijnen geven de vijf tafels invulling aan de doelstelling van het kabinet om in 2030 een CO₂-reductie van 49 procent te realiseren. Een van de aanbevelingen uit het akkoord is om zo snel mogelijk tot zogenaamde Regionale Energie Strategieën (RES) te komen. De Natuur en Milieufederatie Limburg ondersteunt van harte het streven van de provincie Limburg om de provincie als een energieregio te zien en daarom te kiezen voor een RES Limburg. Belangrijk is wel dat we in onze zoektocht naar de juiste middelen het doel, namelijk terugdringen van de mondiale CO₂-uitstoot, voor ogen blijven houden.

Hans Heijnen, Natuur en Milieufederatie Limburg

Klimaatakkoord Parijs

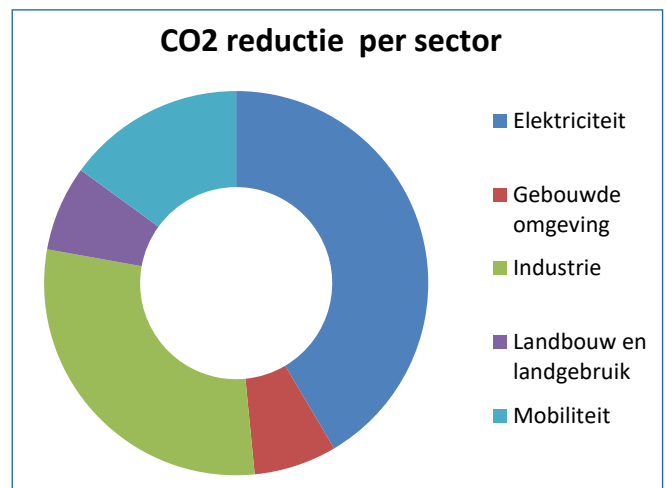
Het nationale Klimaatakkoord borduurt voort op het Klimaatakkoord van Parijs. In het Klimaatakkoord van Parijs is in 2015 afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven daarbij is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad. Op 5 maart 2018 hadden 195 landen het Klimaatakkoord ondertekend. Nederland wil als bijdrage aan 'Parijs' de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 teruggedrongen hebben met ten minste 49 procent (48,7 miljoen ton oftewel 0,0487 gigaton) ten opzichte van 1990, mogelijk zelfs met 55 procent. Gelet op de mondiale jaarlijkse uitstoot van ca 37 gigaton in het jaar 2017 is dit naar verhouding niet veel. De hele wereldgemeenschap moet hier werk van maken.

Nationaal Klimaatakkoord

De enorme nationale CO₂-reductie opgave heeft grote consequenties voor Nederland en Limburg. Met het oog daarop vonden van april tot en met juni 2018 hierover besprekingen plaats aan vijf sectortafels: gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, mobiliteit, elektriciteit. De doelen per sector staan in afbeelding 1. Aan de sectortafels zaten organisaties en bedrijven die concreet kunnen bijdragen aan de transitie binnen hun sector. Op specifieke onderwerpen ook andere betrokken partijen. Zo was de NMF Limburg via de deeltafel Chemelot indirect bij de industrietafel betrokken en leverde de koepel van de landelijke Natuur en Milieufederaties via haar netwerkdirecteur inbreng aan de elektriciteitstafel. De sectortafels bogen zich over streefbeeld en ambities, de inspanningen van eenieder om die ambities te realiseren en de instrumenten die daarvoor nodig zijn.

Regionale Energiestrategie (RES)

Een van de aanbevelingen uit het nationale Klimaatakkoord is om zo snel mogelijk tot een Regionale Energie Strategie (RES)

Afbeelding 1: Doelen per sector

te komen. In de RES wordt de regionale vertaling van de nationale afspraken uit het Klimaatakkoord vastgelegd. Het doel van de RES is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking met maatschappelijke acceptatie. Ook worden met de RES regionaal aanwezige warmte(rest)bronnen en behoefte aan infrastructuur in beeld gebracht en vraag en aanbod op elkaar afgestemd. De RES leidt tot besluitvorming in het omgevingsbeleid (omgevingsvisie, omgevingsplannen, omgevingsprogramma's en omgevingsverordeningen).

RES Limburg

De provincie Limburg werkt momenteel aan een startnotitie (oplevering 2019) om te komen tot een RES Limburg. In deze RES worden concrete afspraken opgenomen over de regionale (Limburgse) bijdrage aan de landelijke doelen op het gebied van elektriciteit en gebouwde omgeving.

De provincie Limburg ziet de energie-infrastructuur (warmte, elektriciteit en opslag) als een leidend principe voor een toekomstbestendige energiestrategie. Deze infrastructuur is

veelal gemeentegrensoverschrijdend. Daarnaast werken veel van de provinciale partners (woningcorporaties, netwerkbeheerders, maatschappelijke organisaties) op provinciaal niveau. De provincie vindt daarom dat Limburg als één energieregio gezien moet worden en dus één provinciebrede RES moet formuleren of focus te creëren en versnippering te voorkomen. De Natuur en Milieufederatie Limburg ondersteunt dit provinciale streven om de provincie als één energieregio te zien van harte. Op provinciaal niveau kan beter rekening worden gehouden met de specifieke gebiedskenmerken van de provincie.

Hoe kijkt NMF Limburg ertegenaan?

NMF Limburg is ook uitgenodigd om haar inbreng te leveren in de RES-startnotitie. We brengen de volgende punten in.

Het doel voor ogen houden en monitoren

Kijkend naar het Klimaatakkoord van Parijs en het nationale Klimaatakkoord kan het hoofddoel alleen CO₂-reductie zijn. Daarom is het van groot belang de huidige Limburgse CO₂-emissie in beeld te brengen en deze vervolgens ook te monitoren. Monitoren is van groot belang om te voorkomen dat CO₂-winst door energietransitie verloren gaat door bijvoorbeeld uitbreiding vliegverkeer op Maastricht Aken Airport, de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen et cetera.

NMF Limburg heeft in de regio vooral te maken met de gevolgen van de transitie van fossiele naar hernieuwbare energie (met name wind- en zonne-energie) en het ruimtebeslag dat hiermee gepaard gaat.

Urgentie ja, maar oog blijven houden voor kwaliteit

Bij discussies over zonneparken en windmolens, bijvoorbeeld Greenport Venlo, Kookepan Neer of AC Weert wordt NMF Limburg verweten niet doordrongen te zijn van de urgentie. NMF Limburg is wel degelijk doordrongen van de urgentie en hecht tegelijkertijd aan kwaliteit van natuur en landschap. Uit het onderzoek naar het toekomstige Limburgse energielandschap (zie 'Limburgs derde energielandschap: ruimtelijke impact van hernieuwbare energie') dat de Natuur en Milieufederatie in 2017 uitvoerde blijkt dat er bij voldoende besparing (1,5 % per jaar) de opwekking van de noodzakelijke hernieuwbare energie in 2050 (totale omvang 94 PJ) ecologisch verantwoord kan plaatsvinden (zie tabel afbeelding 2). We kunnen deze transitieopgave dus snel oppakken en toch rekening houden met de kwaliteit van natuur en landschap. Belangrijk is wel dat de goede ruimtelijke keuzes gemaakt worden.

Ruimtelijke opgave in Limburg

Dat de realisatie van het Klimaatakkoord een van de grootste opgaven voor de ruimtelijke ordening van de komende decennia is, is duidelijk.

NMF Limburg is zich er al een aantal jaren van bewust dat de overgang van fossiele energie naar hernieuwbare energie heel veel ruimte gaat kosten. Immers, het ruimtelijk beslag van duurzaam opgewekte energie is vele malen groter dan dat van

	Opbrengst (PJ)	Ruimtebeslag (ha)	Waarvan dubbel ruimtegebruik (ha)
Zon (PV, zonnepanelen)	39,5	6.388	1.565
Restwarmte	26,6	-	-
Warmte-Koude opslag (Gesloten systeem)	10,2	-	-
Warmte-Koude opslag (Open Systeem)	7,7	-	-
Geothermie	5,9	-	-
Zon (th, thermisch)	4,7	374	374
Wind	1,7	778 ^{3*}	778 [*]
Biomassa	1,3	54.298	54.298
Waterkracht	0,2	-	-
Totaal-potentie	97,8	-	-
Energievraag in 2050	94,2	-	-
Sluitpost	3,6	-	-

Afbeelding 2

fossiele energie. Zoals bekend hebben ook vormen van duurzame energieopwekking nadelen, zowel voor het milieu als voor (de beleving van) natuur en landschap. Om hier op een voor natuur en landschap gewenste ontwikkeling sturing aan te kunnen geven heeft NMF Limburg de afgelopen jaren drie visies uitgebracht: Limburgs derde energielandschap, Windvisie Limburg en Zonnevisie Limburg.

Voorrang aan zonne-energie in bebouwd gebied

In het Klimaatakkoord wordt gesteld dat de transitie naar een CO₂-vrij elektriciteitssysteem versneld moet plaatsvinden door over te stappen van fossiele naar hernieuwbare opwekking. Voor Limburg betekent dit, indien de landelijke taakstelling pondsgewijs over de provincies verdeeld wordt, een opgave van ca 10 PJ (exclusief de hoeveelheid energie die de Chemelotsite in Sittard-Geleen nodig heeft voor haar productie). Dit kan gerealiseerd worden met 500 windturbines of 1600 ha zon of een combinatie van beide. Uit onze eerdere visies blijkt dat de opgave voor wind in Limburg veel lager zal zijn. Wij verwachten maximaal 100 windturbines te kunnen plaatsen. De zonneopgave hoort zeker tot de mogelijkheden, waarbij nadrukkelijk voorrang moet worden gegeven aan zon op de daken en in het bebouwd gebied.

Iteratieve werkwijze gewenst

Volgens het Klimaatakkoord krijgen decentrale overheden de ruimte hernieuwbare opwekking techniekneutraal in te passen. Ook onderzoekt de Rijksoverheid de mogelijkheden om Rijksgronden ter beschikking te stellen voor de opwek van hernieuwbare elektriciteit.

In onze optiek moet er bij de invulling van de provinciale opgave in elk geval sprake zijn van een iteratieve werkwijze (door herhaling stapsgewijs het doel bereiken). Te beginnen

met overeenstemming over het te bereiken doel richting 2050. Hierna wordt via een proces van herhaling toegewerkt naar het bereiken van het doel. Verschillende varianten bestaande uit combinaties van zon- en windvarianten (en andere vormen van duurzame opwek) worden tegen het licht gehouden en bekeken op hun effecten voor leefmilieu voor de mens, natuur, landschap et cetera. Import van hernieuwbare energie wordt niet op voorhand uitgesloten. Zon in combinatie met opwekking van groene waterstof uit Zuid-Europa kan bijvoorbeeld een oplossing bieden voor de gehele EU.

Import mogelijk maken

Het open houden van de mogelijkheid om bijvoorbeeld zon uit Zuid-Europa of wind van de Noordzee te importeren is voor Limburg heel relevant. Alleen al voor het draaiende houden van de Chemelotsite in Sittard-Geleen zouden (bij gelijkblijvende productiemethoden) 3000 windmolens nodig zijn.

Ontwikkelingen aan Duitse grens geen goed voorbeeld

In onze optiek moet er ook rekening worden gehouden met de grote landschappelijke impact op het Limburgs landschap van de plaatsing van windmolens aan met name de grens met Duitsland. Zo zijn er plannen voor windmolens in landschappelijk zeer kwetsbare grensregio's van Maas-Swalm-Nette, Meinweg en Reichswald. Al in 1999 hebben wij samen met de natuurterreinbeherende organisaties een natuurvisie voor het grensgebied met Duitsland ontwikkeld, die vervolgens in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) 2006 is overgenomen in de vorm van de robuuste ecologische verbindingzone. In verband met bezuinigingen op natuur is deze zone helaas in het POL 2014 geschrapt. Overigens is het wrang dat de CO₂-uitstoot in Duitsland, ondanks zeer grote investeringen in zonne- en windenergie, blijft steken op het niveau van 2012 (0,9 gigaton CO₂ per jaar). Dit wordt veroorzaakt door het afscheid nemen van kernenergie en het in de benen houden van de bruinkoolwinning. Ook hier geldt doel en middelen niet door elkaar halen.

Reële hernieuwbare energiemix in Limburg

Wat ons betreft moet het resultaat van dit iteratief zoekproces een goede hernieuwbare energiemix voor Limburg zijn, gebaseerd op de draagkracht van onze dichtbevolkte provincie (met 526 inwoners per km² na de Randstad de meest dichtbevolkte provincie van Nederland). Met een goed onderbouwde visie kunnen we de landelijke beleidsmakers ook duidelijk maken wat wél en wat niet kan in onze provincie.

Maatschappelijke acceptatie

In het nationale Klimaatakkoord wordt nadrukkelijk gewezen op het belang van maatschappelijke acceptatie en draagvlak voor de energietransitie, ook voor (mede)eigenaarschap bij de burger.

Ook wij willen in Limburg via participatie draagvlak creëren voor de energietransitie. Maar alleen voor die projecten die ook voldoende rekening houden met het leefmilieu van de mens alsmede de belangen van natuur en landschap. In dit verband is het belangrijk om erop te wijzen dat draagvlak niet verward moet worden met aandeelhouderschap.

Foto: Koen Brouwer

3000 Windmolens zijn nodig om industriecomplex Chemelot van energie te voorzien.

Burgerparticipatie die leidt tot aandeelhouderschap in wind- of zonprojecten is een goede zaak, maar het moet niet zo zijn dat hierdoor slechte projecten voor bijvoorbeeld natuur en landschap worden doorgedrukt.

Regierol voor provincie

Door de enorme bedragen die middels SDE, subsidie voor duurzame energie, vrijkomen worden allerlei partijen, zelfs buitenlandse investeerders verleid in het kader van (of oneerbiedig gezegd 'onder het mom van') de klimaatopgave wind- en zonneprojecten te investeren. Ook voor boeren zijn zonneparken financieel interessant met opbrengsten van meer dan € 5000 per ha per jaar. En zelfs een natuurorganisatie als Staatsbosbeheer, die door het wegvallen van overheids subsidies voor natuurbeheer zich genoodzaakt voelt om grond aan te bieden voor energieprojecten. Op deze manier draagvlak creëren zal onherroepelijk ten koste gaan van de kwaliteit van natuur en landschap. Dit moeten we daarom ook niet willen. Al deze 'bottom-up'-projecten moeten passen in een kader waarin ook de belangen van natuur, landbouw en landschap zijn geborgd. De overheid dient via de ruimtelijke ordening te sturen. Daarom zijn we blij met het initiatief om te komen tot een provinciale RES waarin naar wij hopen de provincie een duidelijke regierol gaat oppakken. Met name door kaders te scheppen waarbinnen gemeenten samen met andere partijen maatwerk kunnen realiseren. ■

Meer informatie

Limburgs derde energielandschap: www.nmflimburg.nl/limburgs-derde-energielandschap

Windvisie Limburg: www.nmflimburg.nl/nmf-limburg-presenteert-windmolenvisie

Zonnevisie Limburg: www.nmflimburg.nl/nmf-limburg-presenteert-zonnevisie